

Є. А. Захаріна

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теоретичних основ фізичного та адаптивного виховання
Класичного приватного університету

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТИ

Статтю присвячено перспективам розвитку професійної мобільності майбутніх вчителів фізичної культури. Вказано на проблеми, пов'язані зі збереженням і зміцненням здоров'я школярів, що потребують вдосконалення як організаційного, так і змістового боку професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у закладах вищої освіти України. Зазначено, що професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до професійної мобільності повинна здійснюватися з урахуванням необхідності міждисциплінарного підходу і забезпечення наступності й логічної послідовності.

Вказано, що для розвитку професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури включено тренінг на тему: «Формування мотивації у школярів до оздоровчо-виховної роботи» зі спецкурсу «Технологія проведення оздоровчо-виховних позакласних і позашкільних заходів із фізичної культури». Вказано, що цей тренінг був спрямований на розвиток оздоровчої культури, формування професійної мобільності, необхідних професійно важливих якостей у майбутнього вчителя фізичної культури.

Зазначено, що організація самостійної роботи майбутніх вчителів фізичної культури допоможе сформувати професійну мобільність. Так, вона повинна враховувати: виконання завдання студентом самостійно; наявність творчого рівня діяльності; надання свободи студенту у визначенні мети та засобів здійснення завдань (без зовнішньої допомоги); вміння нагромаджувати і засвоювати інформацію, необхідну для успішного здійснення позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи. Зазначено, що одним із різновидів індивідуальної роботи майбутніх вчителів фізичної культури є волонтерська робота, яка включає організацію та проведення різних заходів із оздоровчо-виховної роботи в загальноосвітніх навчальних і позашкільних навчальних закладах.

Підкреслено необхідність організації та проведення позакласної й позашкільної оздоровчо-виховної роботи, спілкування зі школярами; ціннісної взаємодії із батьками учнів для їх залучення до оздоровчо-виховних заходів; надання школярам навичок самостійного виконання фізичних вправ і пропаганди здорового способу життя.

Ключові слова: мобільність, фізична культура, студенти, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Основне завдання вищої фізкультурної освіти полягає у переорієнтації професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури на структурування змісту підготовки, на застосування інноваційних підходів до підбору методів і засобів навчання, а також на створення доброзичливої атмосфери спілкування суб'єктів освітнього процесу.

На нашу думку, для забезпечення викладачами професійної мобільності студентів у процесі їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії необхідно, щоб майбутні вчителі фізичної культури в процесі навчання займали активну позицію та були співавторами пізнавального процесу, наприклад, вирішували проблемні завдання. У сучасний період вирішення проблем, пов'язаних зі збереженням і зміцненням здоров'я школярів, потребує вдосконалення як організаційна, так і змістова частини професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у закладах вищої освіти України. Як зазначає Т.В. Ритова зі співавторами, «чим більш мобільна концепція професійної підготовки, тим

конкурентоздатніша та освітня структура вищої школи, яка цю концепцію здійснює» [4, с. 107].

Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до професійної мобільності повинна здійснюватися з урахуванням необхідності міждисциплінарного підходу і забезпечення наступності й логічної послідовності, коли кожна наступна навчальна дисципліна навчального плану базується на сукупності знань, якими студент оволодів раніше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Н.Г. Денисенко визначає поняття «кар'єрна мобільність у фізичному вихованні», яке буде сприйматися нами як успішне просування майбутнього вчителя фізичної культури щаблями професійних сходів протягом усього трудового життя, формування його фахових компетентостей як визначального фактору конкурентоспроможності, що сприяє його успішному переміщенню, зміні видів робіт на шляху до досягнення професійного або особистісного успіху на службовому поприщі, що виражається в оволодінні більш престижними

видами праці, у більш високій оплаті праці, більшій службовій відповідальності і владі [1, с. 32].

Аналіз словників показав, що поняття «професійна мобільність» визначається неоднозначно. Так, у «Великому психологічному словнику» професійна мобільність визначається як «здатність і готовність особистості досить швидко й успішно опанувати нову техніку та технологію, що забезпечує ефективність підготовки до нової професійної діяльності» [2, с. 24]. У «Великому тлумачному словнику» (С. Ожегов) поняття «мобільність» у загальному трактуванні має таке тлумачення: «мобільний» – «рухливість», «здатність до швидкого пересування» [3, с. 353].

У сучасний період існує суспільний запит на виховання майбутнього вчителя фізичної культури як творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі нестандартні рішення. Це передбачає запровадження нових змісту, форми і авторських методик у системі підготовки вчителя фізкультури.

Мета статті – навести зміст, форми і методи формування професійної особистісної мобільності майбутніх вчителів фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо більш детально методики для формування особистісної мобільності майбутніх вчителів фізичної культури.

Тренінг спрямований на формування професійно важливих якостей у майбутніх вчителів фізичної культури, вмінь і навичок за допомогою багаторазового повторення необхідних дій і доведення їх до автоматизму. При навчанні студентів тренінг вибудовується як коло імітаційних вправ, особливістю яких є наявність заздалегідь відомого викладачу оптимального вирішення ситуації (проблеми). Імітаційні вправи частіше орієнтовані на формування вмінь із розвитку фізичних якостей школярів, які враховують їхні індивідуальні можливості; пізнання змісту позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи; створення умов школярам для реалізації їхніх інтересів з метою задоволення рухової активності у вільний час, що зумовлює ефективність процесу педагогічної взаємодії, інтеграцію змісту вищої фізкультурної освіти.

Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури включала тренінг на тему: «Формування мотивації у школярів до оздоровчо-виховної роботи» зі спецкурсу «Технологія проведення оздоровчо-виховних позакласних і позашкільних заходів із фізичної культури», який був спрямований на розвиток оздоровчої культури, формування професійної мобільності, необхідних професійно важливих якостей у майбутнього вчителя фізичної культури. Студентам пропонувалося виконати низку вправ (наприклад, на формування вміння планування та реалізації раціональних засобів виховання й оздоровлення

учнів у процесі позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи; переконання школярів у необхідності участі в позакласній і позашкільній оздоровчо-виховній роботі).

Одним із найважливіших моментів таких занять стала поточна самооцінка студентами своїх професійно важливих якостей. На заняттях у студентів постійно виникала необхідність професійного спілкування, яка вимагала максимального рівня готовності до здійснення позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи. Це забезпечувалося наданням широких можливостей для висловлювання та відстоювання своїх точок зору і думок з усіх обговорюваних питань. Під час спілкування у студентів розвивалися такі професійно важливі якості: креативність, емпатія, комунікативні та організаторські здібності.

У програмі тренінгу основними цілями було формування установки на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, навичок встановлення та підтримання контакту, активного слухання, формування професійної мобільності. У програмі тренінгу здійснювалося відпрацювання вмінь і навичок, забезпечувався пошук у ціннісно-сміслових аспектах професії. Особливе значення мали такі вправи: «Фізкультурні та оздоровчі цінності» «Креативність у діяльності вчителя фізичної культури». Викладач у тренінгу займав позицію, яка сприяла реалізації ігрового плану. Він виражав доброзичливе ставлення до студентів, був відкритим і допомагав в активізації та вияві ініціативи.

На практичних заняттях зі спецкурсу «Технологія проведення оздоровчо-виховних позакласних і позашкільних заходів із фізичної культури» ми застосовували вікторини. Інтерес студентів до вікторини та успіх її проведення залежать від вдало підібраних питань і рівня активності студентів. Для організації та проведення вікторини було створено журі із 4 осіб, до складу якого увійшли троє студентів і викладач. Журі заздалегідь підготувало питання і під час проведення вікторини оцінювало відповіді команд. Перед початком гри один із членів журі познайомив студентів із правилами, розробленими нами відповідно до вимог, що висуваються до вікторин.

Академічну групу було розбито на дві команди. Кожна команда вибирала капітана. Заздалегідь студентам була запропонована тема практичного заняття: «Форми позакласної оздоровчої роботи з фізичного виховання» із планом для самостійної підготовки та списком обов'язкової й додаткової літератури. Вибір теми зумовлений підвищенням інтересу до проблеми залучення школярів до участі у шкільних змаганнях і збільшення обсягу їх рухової активності. Студенти самостійно розробили план-сценарій проведення вікторини, який потім був узгоджений із викладачем. Попереднє обговорення плану-сценарію і безпосереднє

проведення вікторини дало нам змогу оцінити знання студентів із цієї теми.

У програму вікторини було включено по 13 питань для кожної команди. Студент мав право відповідати тільки на одне питання. Залежно від рівня складності кожне питання оцінювалося від 2 до 5 балів. За правильну повну відповідь команді нараховувалася максимальна кількість балів. За неточні й неповні відповіді оцінки знижувалися на 1-2 бали. Якщо при відповіді на питання студент використовував матеріал додаткової літератури або наводив приклад із власної педагогічної практики, то команді нараховувалися додаткові бали. Таке диференціювання оцінок сприяло прагненню студентів до більш глибокого вивчення теми. У разі, якщо команда не могла відповісти на поставлене запитання, повну та ґрунтовну відповідь давали студенти, які проводять вікторину, або викладач.

Після кожного туру журі оцінювало відповіді й оголошувало поточний рахунок. Запитання вікторини за темою «Форми позакласної роботи з фізичного виховання: «Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі продовженого дня школяра» (3 бали); «Чим відрізняється позакласна робота у школі від навчальної роботи» (5 балів); «З яких основних розділів складається позакласна робота із фізичного виховання?» (5 балів); «Роль директора школи в позакласній роботі із фізичного виховання» (3 бали); «Роль вчителя фізичної культури в позакласній роботі» (4 бали); «Роль педагогічного колективу в позакласній роботі» (3 бали); «Зміст роботи колективу фізичної культури» (5 балів); «Гурток фізичної культури та його завдання» (4 бали); «Гімнастика до занять та її завдання» (5 балів); «Особливості змісту занять із черлідингу» (5 балів); «Організація і методика проведення гімнастики для очей» (5 балів); «Рухливі ігри під час подовжених перерв» (5 балів).

Н.Ш. Фазлєєв розглядає різні види діяльності майбутнього вчителя фізичної культури та спорту на семінарах (ігри, перехресні опитування, педагогічні диктанти, комп'ютерний контроль), які поряд із використанням нової підсумкової форми позааудиторної самостійної роботи дають змогу інтенсифікувати процес навчання і скоротити «невиробничі витрати», враховуючи специфіку аудиторії (вік, інтереси, культурний і освітній рівні), активізувати творчий потенціал студентів, підвищити їхній інтерес до предмету [5, с. 73].

На нашу думку, організація самостійної роботи майбутніх вчителів фізичної культури допоможе сформувати професійну мобільність і повинна враховувати:

1) виконання завдання студентом самостійно, але воно повинно бути регламентоване викладачем (підготовка виступу на семінарі, доповіді або реферату; вивчення конкретного літератур-

ного джерела, складання плану заходів, підготовка сценаріїв до позакласних і позашкільних оздоровчо-виховних заходів);

2) спрямованість студента на орієнтацію в навчальному матеріалі, на аналіз проблем із оздоровчо-виховної роботи, зосередженість на активній, самостійній розумовій діяльності не лише на семінарських і практичних заняттях, а й на лекціях;

3) наявність творчого рівня діяльності, надання свободи студенту у визначенні мети та засобів здійснення завдань (без зовнішньої допомоги), вміння нагромаджувати і засвоювати інформацію, необхідну для успішного здійснення позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

Одним із різновидів індивідуальної роботи майбутніх вчителів фізичної культури є волонтерська робота, яка включає організацію та проведення різних заходів із оздоровчо-виховної роботи в загальноосвітніх навчальних і позашкільних навчальних закладах.

Студенти-волонтери Класичного приватного університету беруть участь в обласному оздоровчому заході «Лава на лаву», який спрямований на залучення школярів до традицій запорізьких козаків та оздоровчих занять зі «Спасу», а також у заходах «Козацькі забави», «Козацька Хортиця», «День фізкультурника» та «Веселі старты», співорганізатором яких є Класичний приватний університет

Одним зі складників професійної мобільності майбутніх вчителів фізичної культури, який передбачає оволодіння студентами формами організації позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи, формування у них на базі одержаних знань професійних вмінь і навичок, є педагогічна практика. Мета педагогічної практики – вдосконалення навичок студентів у проведенні окремих частин, а також усього уроку в молодших класах загальноосвітнього навчального закладу; залучення студентів до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

Основними завданнями педагогічної практики майбутніх вчителів фізичної культури є:

1. Розвиток педагогічного та методичного мислення студентів як здатності застосовувати теоретичні знання для вирішення навчальних, оздоровчих і виховних завдань в умовах роботи шкіл різного типу.

2. Формування професійних вмінь, необхідних для успішного здійснення навчальної та оздоровчо-виховної роботи.

3. Розвиток здатності самостійно спостерігати й аналізувати навчальний та оздоровчо-виховний процес у школі, а також формування засобів самостійного планування уроків на основі вимог методики фізичної культури та педагогіки.

4. Виховання стійкого інтересу і любові до професії вчителя фізичної культури та засвоєння творчого підходу до педагогічної діяльності, залу-

чення до оздоровчо-виховної роботи з учнями молодших класів.

Поряд із зазначеними вище завданнями педагогічної практики ми враховували необхідність організації та проведення позакласної й позашкільної оздоровчо-виховної роботи, спілкування зі школярами; ціннісну взаємодію з батьками учнів для спільного їх залучення до оздоровчо-виховних заходів; надання школярам навичок самостійного виконання фізичних вправ; пропаганду здорового способу життя.

Зміст педагогічної практики передбачає такі аспекти діяльності студентів: вияв самостійності у відборі та плануванні навчального матеріалу з урахуванням функціонального стану та фізичної підготовленості школярів; проведення разом з традиційним уроком нестандартних занять за конспектом уроку, який студент самостійно розробляв; творче використання навчального матеріалу при підготовці та проведенні уроку; часткове виконання функцій класного керівника з управління учнівським колективом при організації позакласної оздоровчо-виховної роботи; активна участь у роботі шкільних секцій, залучення до проведення оздоровчо-виховних заходів, вивчених раніше при проходженні теоретичної частини спецкурсу.

У педагогічну практику для студентів ми впровадили комплексний оздоровчо-виховний захід «Рухайся до здоров'я». Характерними рисами його організації є активне та добровільне залучення школярів до участі в різновидах оздоровчо-виховної роботи, яка проводиться протягом усього навчального року в загальноосвітньому навчальному закладі. Для зацікавленості максимальної кількості школярів як основної, так і спеціальної медичної групи ми давали змогу кожному учню бути не тільки глядачем або учасником, а й виступати в ролі організатора і судді.

Усі заходи об'єднані спільною ідеєю, що дає школярам змогу за допомогою виконання різних фізкультурних завдань (колективних чи індивідуальних) повністю реалізувати свій потенціал і досягти таких результатів: в учнів початкової школи – сформувати інтерес, звичку до регулярних занять фізичними вправами, перегляду спортивних змагань, прочитання відповідної літератури; у дітей середнього шкільного віку – сформувати потребу в систематичних заняттях фізичними вправами, регулярній участі в різних спортивно-масових змаганнях; у старшокласників – сформувати потребу не лише у вдосконаленні власного тіла, а й у пошуці сенсу і розуміння цінностей фізичної культури для свого самовдосконалення.

Основу змісту комплексного оздоровчо-виховного заходу «Рухайся до здоров'я» становлять різні фізичні вправи, рухливі та спортивні ігри, конкурси й вікторини, творчі завдання: ранкова гімнастика до занять, фізкультхвилинка під час

уроків, конкурс на кращий спортивний малюнок, вікторина «Здоров'я та моє життя», «Збудуй своє тіло», змагання з рухливих ігор «Старти надій», змагання «Мама, тато, я – спортивна сім'я», творче завдання «Як переконати дітей займатися фізичними вправами?», турнір із футболу «Форвард», турнір із черлідінгу та сучасного танцю.

При організації заходу «Рухайся до здоров'я» ми використовували принцип індивідуальної системи зростання кожного учасника: за перемогу і призові місця в різних конкурсах, вікторинах, змаганнях, творчих завданнях команда або учасник (незалежно від віку) отримує від 1 до 3 балів. Таким чином учні можуть отримати бали за активну участь в організації оздоровчо-виховних заходів. 1 або 2 бали можна отримати за допомогу в суддівстві заходів, 1 бал – за виконання ролі вболівальника. За підсумками оздоровчо-виховної роботи за навчальний рік школярам присвоюється одне з трьох звань: «любитель», «майстер», «професіонал». Звання «любитель» присвоюється тим, хто протягом навчального року набрав 30 балів, звання «майстер» – за наявності 50 балів, «професіонал» – 80 балів.

Для проведення комплексного заходу «Рухайся до здоров'я» в загальноосвітніх школах ми протягом навчального року залучали студентів-волонтерів, які наочно представляли інформацію, вели облік отриманих школярами балів, визначали серед них переможців і нагороджували учасників спільно з головною суддівською колегою, що складалася із викладачів, школярів і батьків.

Висновки і пропозиції. Одним зі складників професійної мобільності майбутніх вчителів фізичної культури, який передбачає оволодіння студентами формами організації позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи, формування в них на базі одержаних знань професійних вмій і навичок, на нашу думку, є педагогічна практика. Також одним із різновидів індивідуальної роботи майбутніх вчителів фізичної культури є волонтерська робота, яка включає організацію та проведення різних заходів із оздоровчо-виховної роботи в загальноосвітніх навчальних і позашкільних навчальних закладах, що зумовлює зростання їх професійної мобільності.

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні професійної мобільності майбутніх вчителів фізичної культури за кордоном.

Список використаної літератури:

1. Денисенко Н.Г. Професійна мобільність як фахова якість сучасного вчителя фізичної культури. *Молодий вчений*, 2018. № 12.1 (64.1). С. 30–35.
2. Мещеряков Б.Г., Зинченко В.П. Большой психологический словарь. Москва : Прайм-Евразон, 2003. 672 с.

3. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70 000 слов / под ред. Н.Ю. Шведовой. 23-е изд., испр. Москва : Русский язык, 1990. 917 с.
 4. Ритова Т.В., Корольова Т.В., Крижановський В.М., Скрипнікова Л.В., Жуков І.О. Профільна освіта в школі – сучасні вимоги до дизайн-освіти. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура*, 2008. № 12. С. 121–128.
 5. Фазлеев Н.Ш. Проектирование и реализация компетентного ориентированного подхода к профессиональной подготовке педагога по физической культуре и спорту. *Теория и практика физической культуры*. 2006. № 7. С. 68–77.
-

Zakharina Ye. Academic mobility as a modern approach to efficient professional training of future physical education teachers

The article deals with the prospects of professional mobility of future physical education teachers. The problems related to the preservation and improvement of schoolchildren health are identified. It is stated that professional training of future physical education teachers in Ukraine needs improvement both in structure and content. It is noted that professional training of future physical education teachers for professional mobility should be carried out taking into account the needs for an interdisciplinary approach and ensuring continuity and logical consistency.

Professional training for future physical culture teachers on “Formation of students’ motivation for health-promoting and educational activity” is included into a special course “Technology of health-promoting and educational in class and out-of-class activities”. It is indicated that this training was aimed at the development of health culture, formation of professional mobility and professionally essential qualities of the future physical education teachers.

It is noted that the organization of independent work of future physical culture teachers contributes to the formation of professional mobility and requires the following aspects: independent performance of the tasks by students; creative activity, students’ freedom to determine the purpose and means of carrying out tasks (without external assistance), the ability to accumulate and process the information necessary for the successful implementation of extracurricular activities. It is noted that one of the types of individual work of future physical education teachers is volunteering, which includes organization of various health-promoting and educational activities in secondary schools.

The necessity of organization and carrying out of extracurricular and out-of-school health-promoting activities, communication with schoolchildren is emphasized. The importance of interaction with students’ parents for their involvement in health-promoting educational activities, students’ skills of independent physical training and healthy lifestyle promotion are highlighted.

Key words: *mobility, physical culture, students, professional training.*